

นางสาวสิริลักษณ์ ศรีทองคำ อายุ 44 ปี
Miss Sirilux Srithongkom Age 44

งานหัตถกรรม
เครื่องทองโบราณ

Craftsmen Descendant
Ancient Gold Jewelry

เครื่องทองเพชรบุรี จัดเป็นภูมิปัญญาที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน นับตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งรูปทรงและลวดลาย เครื่องทองเพชรบุรี จึงเป็นงานเครื่องทองที่สะท้อนเอกลักษณ์และฝีมือของสกุลช่างทองเมืองเพชร และมีชื่อเสียงมาจนถึงปัจจุบันนี้

การสืบสานภูมิปัญญา งานหัตถกรรมเครื่องประดับทองเมืองเพชร

นางสาวสิริลักษณ์ ศรีทองคำ สืบทอดภูมิปัญญาทำเครื่องประดับทองจากรุ่นยายฉิว บุญศิริ ช่างทองเมืองเพชร ที่สืบสานงานช่างทองสกุลบ้านชูปดินทร์ แห่งเมืองเพชรบุรี ฝีมือลายมือที่ฝากไว้ให้กับลูกหลานคือ รายละเอียดงานที่ประณีต การทำดอกลายที่เป็นเอกลักษณ์และมีความงดงาม ภูมิปัญญานี้ยายฉิวได้ถ่ายทอดให้ลูกสาวคือ นางกัญญา รอดพ่วง และหลานสาวนั่นคือนางสาวสิริลักษณ์ ศรีทองคำ จนในวันนี้ความรู้และทักษะการทำทองตามแบบฉบับโบราณของช่างทองเมืองเพชร ยังดำรงอยู่ด้วยฝีมือและการสืบสานต่อมาของนางสาวสิริลักษณ์ อย่างไม่ผิดเพี้ยน

นางสาวสิริลักษณ์ เริ่มต้นเรียนรู้การทำทองตั้งแต่วัยเยาว์ตามรอยเท้าคุณตาและคุณยาย โดยเริ่มจากการช่วยยายฉิวทำทองที่บ้าน จนได้ขึ้นงานทองคำที่สมบูรณ์งดงาม และได้เริ่มจากการช่วยแม่ทำเครื่องประดับตามทีลูกค้าต้องการ จากการทำงานภายในครอบครัว จนแยกครอบครัวออกมาทำและรับงานเครื่องประดับมาโดยตลอดกว่า 20 ปี นับจนถึงวันนี้สามารถสร้างผลงานเครื่องประดับทองเอกลักษณ์สกุลช่างเมืองเพชรบุรี จนเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง นับเป็นการสืบสานและอนุรักษ์งานรูปแบบดั้งเดิมไว้อย่างภาคภูมิใจ

การสร้างสรรค์ผลงาน ที่สะท้อนทักษะฝีมือเชิงช่าง

การทำเครื่องประดับทองตามแบบสกุลช่างเมืองเพชรบุรี จะใช้ทองคำบริสุทธิ์ 96.5% ปราศจากสิ่งเจือปน นำทองแท่งไปหลอม และตีแผ่เป็นแผ่นที่ต้องอาศัยเทคนิคในการออกแรงให้พอเหมาะไม่เบาหรือแรงเกินไป เริ่มตีตรงกลางก่อนจึงไล่ตีไปข้างหน้า หลัง ช้าย ขวาของก้อนทอง จนเริ่มแผ่เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า นำไปเข้าไฟ และตีทองเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ หากใช้กำลังไม่สม่ำเสมอจะทำให้ผิวทองไม่เรียบเสมอกัน นำทองก้อนที่ได้แผ่ยาวจนสามารถสอดใส่ในแป้นชักลวดในรูปที่มีขนาดใหญ่ที่สุดได้ เพื่อทำการชักลวดให้ได้เส้นลวดทองขนาดเล็ก มีลักษณะกลม ตัดเป็นท่อน ๆ สำหรับการประกอบทอง หรือนำมาขัดสปริง ต่อไป โดยเฉพาะการนำไปทำ “ไขปลา” ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของงานทองเมืองเพชร “ไขปลา” มีขนาดคล้ายไขปลาตะเพียน ทำโดยการตัดลวดทองคำเป็นท่อนเล็ก ๆ แล้วนำไปเป่าแล่นจนหลอมเป็นรูปไขปลา นำไขปลามาประกอบขึ้นเป็น “ดอกพิกุล” ที่ประกอบด้วยไขปลา 5 เม็ด และยอดไขปลาอีก 1 เม็ด เพื่อนำไปประดับตกแต่งตามลวดลายของเครื่องประดับแบบต่าง ๆ

ความประณีตในการทำทองเมืองเพชรของนางสาวสิริลักษณ์ คือ การนำส่วนประกอบทองคำต่าง ๆ มาประกอบกัน เช่น ทองแผ่น เส้นลวดทองคำ ไขปลาขนาดต่าง ๆ ดอกจัน และดอกพิกุล ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ในฝีมือและทักษะเชิงช่าง รังสรรค์ หรือประกอบเข้าด้วยกันอย่างละเอียดประณีต จนได้ลักษณะชิ้นงานเครื่องประดับที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น

ผลงานเครื่องประดับทองเมืองเพชรที่นางสาวสิริลักษณ์สืบสานภูมิปัญญาไว้นั้น แต่ละชิ้นมีคุณค่าที่ได้มาด้วยความเพียร ความอดทนที่บ่มเพาะประสบการณ์และทักษะเชิงช่างมาอย่างยาวนาน ทุกชิ้นต้องใช้ความใส่ใจ เพราะในหนึ่งชิ้นงานไม่ได้ขึ้นรูปทองคำมาจากชิ้นเดียว หากแต่ต้อง เพียรสร้างส่วนประกอบทีละเล็ก ทีละน้อย เพื่อสร้างเป็นลวดลายดอกแบบต่าง ๆ เสกสรรความงามจนได้เครื่องประดับอันวิจิตร

สร้อยเม็ดสน

สร้อยสี่เสา

เอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่น

สร้อยสี่เสา สร้อยหกเสา สร้อยแปดเสา เป็นงานสานด้วยทองคำที่ละห่วง ผลงานนี้ใช้ทักษะเชิงช่างที่ต้องใช้ความชำนาญสูงในการนำห่วงมาสานและขัดกันเป็นสร้อยสี่เสา หกเสา หรือแปดเสา โดยต่างกันที่การขึ้นลายครั้งแรก หากขึ้นลายที่ละ 4 ห่วง จะเรียกว่าสร้อยสี่เสา หากขึ้นลายที่ละ 6 ห่วง จะเรียกว่า สร้อยหกเสา หากขึ้นลายที่ละ 8 ห่วง จะเรียกว่า สร้อยแปดเสา ความโดดเด่นของนางสาวสิริลักษณ์ คือการทำสร้อยมีความยืดหยุ่น และไม่มึนคตามสันให้ระคายผิวตามลำคอผู้สวมใส่

กระดุม การสร้างสรรค์ลวดลายที่เลียนแบบจากดอกบัว ต้นตำรับความละเอียดวิจิตรบรรจงที่สืบทอดจากยายฉิว ทำให้แหวนกระดุมของนางสาวสิริลักษณ์มีความประณีต ในการต่อประกอบกระดุมจากชิ้นส่วนเล็ก ๆ หลากหลายเข้าด้วยกัน กระดุมจะประกอบด้วยส่วนฐาน และส่วนยอด ส่วนฐานจะนำโครงดอกจันทน์ขนาดใหญ่ 1 ดอก และดอกจันทน์เล็ก 1 ดอก ในกลีบดอกจันทน์ขนาดใหญ่แต่ละกลีบจะใช้ดอกจันทน์ชนิดมีหางปลาและเกสรทำด้วยไขปลา เชื่อมติดในโครงกลีบแต่ละกลีบ ส่วนยอด

ต้องใช้ความชำนาญในการม้วนลวดทองให้เป็นสปริงโดยพันเข้ากับแท่งเหล็กขนาดเล็ก จากนั้นจึงค่อยนำลวดที่ขดมาม้วนเป็นวงกลมที่ละวง และซ้อนกันให้สูงขึ้นเป็นรูปกรวยคว่ำ ยอดบนสุดประดับด้วยไขปลาอีกครั้งหนึ่ง ถือเป็นงานที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อน ในการประกอบชิ้นส่วนแต่ละชิ้นเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดความงามที่น่าอัศจรรย์ มักนิยม ทำเป็นแหวนหรือสร้อยคอ ในอดีตใช้ทำกระดุมกลัดเสื้อ

เม็ดสน การสร้างสรรค์ลวดลายจากแรงบันดาลใจด้วยจังหวัดเพชรบุรี มีชายหาดที่เต็มไปด้วยต้นสน โดดเด่นด้วยลายดอกพิกุลที่มีกลีบดอก 12 ดอก โดยการหักกลายจากลวดทองขนาดเล็กคล้ายปะวะหล้า และใช้ม้อบิบคิมหยักเป็นลวดลายดอกพิกุล เป่าแผ่นด้วยไฟร้อนให้ทองหลอมเชื่อมติดกัน ลูกสน 1 ลูก เริ่มจากโครงดอกพิกุล 2 โครง จากนั้น ดัดดอกพิกุลให้โค้งด้วยโอ หรือแม่พิมพ์ก้นกระทะ จากนั้นเชื่อมติดกัน และทำดอกพิกุลเล็ก ๆ เพื่อติดตกแต่งบนโครงพิกุลใหญ่อีกชิ้นหนึ่ง รวมถึงการนำลวดมาพันกับลวดเส้นใหญ่เพื่อทำปากกระบอก ความซับซ้อนนี้เองที่ให้คุณค่าความงามจนไม่อาจหาสิ่งใดเปรียบได้ นิยมทำเป็นสร้อยคอ สร้อยข้อมือ เป็นต้น

ต่างหูเต่าร้าง แรงบันดาลใจจากต้นเต่าร้างที่มีพวงระย้า ลงมาด้วย ภูมิปัญญาการจัดดอกอันวิจิตร ทำให้ต่างหูเต่าร้างเป็นที่นิยม ในยามสวมใส่ กับชุดไทยแบบต่าง ๆ หรือใส่ในชีวิตประจำวันได้อย่างภาคภูมิใจ นางสาวสิริลักษณ์ สร้างสรรค์ไว้ทั้งต่างหูเงินและทองคำ เพื่อรักษาเอกลักษณ์งานของเมืองเพชร ให้คนเข้าถึงได้โดยง่าย ระย้าแต่ละเส้น ทำด้วยดอกพิกุล 5 ดอก ประกอบเข้าด้วยกัน ที่ปลายระย้ามีใบพายทองคำตีแบนทำเรียวยแหลม 9 ใบ

ปะวะหล่ำ เลียนแบบจากโคมจินซึ่งถือเป็นสิริมงคล เพราะชาวจีนเมื่อมี งานมงคลจะนำมาแขวนไว้หน้าบ้าน ปะวะหล่ำใช้ทักษะเชิงช่างที่ซับซ้อนโดยต้อง ปิดลวดทองให้เป็นเกลียว โดยเทคนิคจะต้องทำเกลียวให้เท่ากัน เสียก่อนนำมา ตัดดัดเป็นรูปหกเหลี่ยม ภายในกรอบรูปหกเหลี่ยมจะมีดอกจันทน์ที่ตัดด้วยลวด ทองคำอยู่ภายใน พร้อมติดไขพลาสติกให้แบนขนาดใหญ่เป็นเกสรดอกจันทน์ ประกอบรูปหกเหลี่ยมนี้เข้าด้วยกัน 6 อัน เชื่อมติดกันจนได้เป็นปะวะหล่ำหนึ่งชิ้น สามารถนำมาร้อยต่อกันได้เป็นสร้อยคอ สร้อยข้อมือ ได้อย่างงดงาม

สร้อยปะวะหล่ำ

กรรมวิธีและขั้นตอนการทำ เครื่องประดับทองเมืองเพชร

การหลอมทอง นำทองแท่งบริสุทธิ์ใส่ ในเข้าหลอม ใช้ไฟเผาความร้อนจนทองคำ หลอมละลาย เททองลงในแบบพิมพ์ซึ่งเป็น รางเหล็กขนาดเท่าดินสอด่า เมื่อได้ทองก้อน จึงนำไปตีทองต่อ

การตีทอง นำก้อนทองที่ได้จากแบบ พิมพ์มาตีบนทั่งหน้าตัดรูปลี่เหลี่ยมผืนผ้า โดยใช้ค้อนเหล็กตีเพื่อการใช้งานสอง ประการคือ ตีเพื่อให้เป็นแผ่น และตีเพื่อนำ ไปชักลวดต่อ

การชักลวด คือ การทำทองให้เป็นเส้น ลวดขนาดต่าง ๆ กัน โดยนำทองที่ตีแล้วนำ มาตีปลายอีกครั้งเพื่อให้มีปลายแหลมพอที่ จะสอดรูของแป้นชักลวดได้ และดึงด้วย ม้ากวัน ให้ทองยืดออกเป็นเส้นลวด โดย เทคนิคคือการนำขี้ผึ้งมาถูตลอดเส้นทอง ก่อนกวันเพื่อชักลวดผ่านแป้นชักลวด นำไป ชักลวดในรูแป้นขนาดเล็กลงเรื่อย ๆ ได้ตาม ที่ต้องการ

การทำไขปลา “ไขปลา” คือ ทองคำ ทรงกลมขนาดเล็ก เส้นผ่าศูนย์กลาง ประมาณ 1 มิลลิเมตร ทำจากการตัดลวด ทองคำขนาดเล็ก แล้วเป่าแค้น (ให้ความร้อน) ทองจะหลอมละลายเป็นรูปไขปลา

การประกอบทองรูปพรรณ

- การสานหรือการดัก การนำเส้นลวดมาสานและเชื่อมต่อ ๆ กัน หรือนำเส้นลวดขนาดเล็กมาทำเป็นห่วงแล้วสานและดักตามแบบของลวดลาย เช่น สร้อยสี่เสา สร้อยหกเสา สร้อยแปดเสา เป็นต้น

- การต่อประกอบ นำทองแผ่นเส้นลวดทอง ไขปลา มาประกอบเข้าด้วยกันตามแต่ละลวดลาย อาทิ ปะวะหล่ำ ลูกสน กระดุม เต่าร้าง

- การตีดผลึก คือกรรมวิธีการตีดพลอยบนทองรูปพรรณ โดยใช้ชั้นเป็นวัสดุในการตีด

- การฝังผลึก เป็นการตีดพลอยลงในทองรูปพรรณโดยการขุดเนื้อทองคำออกจากทองรูปพรรณ แล้วจึงฝังพลอยลงในรอยขุดนั้น นิยมทำบน แหวน ต่างหู หรือจี้

- การเกาะ เป็นวิธีการประดับพลอยบนเรือนแหวน แล้วใช้การเชื่อมทองที่มีตะขอไว้ตามขอบของเรือนแหวน หนีบพลอยด้วยการใช้ตะขอทองและติชอบทองให้แนบสนิทกับเนื้อทองอีกครั้ง

การตกแต่งทองรูปพรรณ ลักษณะเด่นของทองเมืองเพชร คือ การตกแต่งรายละเอียด อาทิ การประดับด้วยไขปลา อาจจะประดับบนยอดของทองรูปพรรณ หรือตกแต่งด้วยดอกพิกุลเล็ก ๆ ซึ่งจะใช้ไขปลาด้วยกัน 5 เม็ด แล้วเกินไขปลาอีกหนึ่งเม็ดข้างบน หลังจากนั้นนำไปประดับส่วนต่าง ๆ ของเครื่องประดับ

การพัฒนาสร้างสรรค์ และต่อยอด

นอกเหนือจากงานเอกลักษณ์เครื่องประดับทองเมืองเพชร อย่าง กระดุม เม็ดสน ปะวะหล่ำ สร้อยสี่เสา หกเสา และแปดเสา รวมถึงต่างหูเต่าร้าง นั้น การใช้เอกลักษณ์ของการประกอบงานเครื่องประดับทอง อาทิ ไขปลา ดอกพิกุล ดอกจัน เข้าไปตกแต่งงานเครื่องประดับนั้นสามารถเพิ่มคุณค่าให้งานเครื่องประดับทั่วไป ได้อย่างน่าประทับใจ โดยเฉพาะการรักษาการประกอบรายละเอียดชิ้นงาน และเทคนิคเชิงช่างลงบนชิ้นเครื่องประดับทั่วไปได้อย่างลงตัว ทำให้เครื่องประดับของร้านยายฉิม ฝีมือของนางสาวสิริลักษณ์ได้รับการตอบรับจากกลุ่มลูกค้าผู้หลงใหลในงานเครื่องประดับทองเมืองเพชรได้อย่างกว้างขวาง อีกทั้งกลุ่มลูกค้าสามารถใช้งานได้ในชีวิตประจำวัน เพราะงานเครื่องประดับทองเมืองเพชรแบบฉบับดั้งเดิมนั้น มีความงดงาม อลังการอย่างมากบางกลุ่มลูกค้าอาจคิดว่านำไปใช้งานได้ไม่หลากหลาย แต่เมื่อมีทางเลือกที่นำเทคนิคอันละเอียดละไมเข้าไว้ด้วยกันแล้ว ก็สามารถทำให้ลูกค้าเข้าถึงได้ง่ายยิ่งขึ้น

การถ่ายทอดทักษะ ความรู้และภูมิปัญญา

นางสาวสิริลักษณ์ เป็นช่างทำทองเมืองเพชร ที่เรียกได้ว่า ไม่เคยหวนวิชา เพราะตั้งแต่รุ่น คุณยายนั้น ได้ตระหนักดีว่าถ้าจะไปขอให้ช่าง คนอื่นสอนวิชาทำทองได้นั้นลำบากแค่ไหน จนเรียกได้ว่าวันนั้นหากลูกหลานไม่อดทน สืบสานงานทำทองมาจนปัจจุบัน วันนี้คุณค่า งานทองแห่งเมืองเพชรบุรี คงสูญหายไปจาก แผ่นดินแล้วก็เป็นได้ ที่ร้านจึงเปิดให้นักศึกษา วิทยาลัยช่างทองหลวงเข้ามาฝึกงาน เป็นประจำ ต่อเนื่องทุกปี ปีละประมาณ 3-4 คน เพื่อให้ ภูมิปัญญาเหล่านี้ได้คงอยู่ให้รุ่นต่อไปได้เรียนรู้ ศึกษาและลงมือปฏิบัติงานจริงรวมถึงการคอย เป็นครูชี้แนะเติมพูนทักษะการทำงานเป็นช่าง ทองของนักศึกษาให้ได้ฝึกฝนจนชำนาญ พื้นที่การทำงานตามคำสั่งลูกค้าจริงในร้านทองยายฉิว ที่ นางสาวสิริลักษณ์ดูแล แห่งนี้เปรียบเสมือน แหล่งเรียนรู้ด้านงานศิลปหัตถกรรมงานทำทองให้ คงคุณค่าสืบต่อและพร้อมสานความสูกปลั่งของ เนื้อทองอันวิจิตรบรรจงให้คงอยู่คู่แผ่นดินไทย ต่อไป

“ยายและแม่ก็ยังกว่ามรดกไว้ให้ เป็นมรดกทาง ภูมิปัญญาที่ประเมินค่าไม่ได้ คิดไม่ผิดที่วันนั้นแม่ให้เราเดินตาม รอยยาย งานที่เปี่ยมด้วยคุณค่าที่อยู่ใกล้ตัว หากเราเป็นเฉย ทิ้งขว้างเสีย หรือไม่อดทน วันนี้นางทองเมืองเพชร อาจไม่ได้ สร้างอะไรให้กับครอบครัวอีกเลย ตัวเราคือทายาทสืบต่อ ภูมิปัญญาของยายและแม่จึงมีความภูมิใจที่สุด ที่เราสร้างทาง มาจนถึงวันนี้ และจะรักษาเส้นทางเดินนี้ส่งต่อไปให้คนรุ่นต่อไป ไม่ให้สูญหาย โดยไม่หวนวิชาขอแค่ตั้งใจจริง และมีจรรยาบรรณ ชื่อสัตย์ต่อลูกค้า งานช่างทองเมืองเพชร จะเป็นที่ประจักษ์ไป ได้อีกยาวนาน”

สิริลักษณ์ ศรีทองคำ